

napuštena baba (obasute)

kanze motokijo zeami

LICA

Putnik iz prestonice /vaki/
Dva putnikova pratioca /vakicure/
Starica /maešite/
Staričin duh /nočišite/
Meštanin /kjogen/

MESTO

Planina Obasute, u oblasti Šinano

VREME

Petnaesta noć osmog meseca

/Ulaze Putnik iz prestonice i njegova Dva pratioca, zastaju na sredini pozornice i okreću se licem jedni prema drugima. Nose kratke mačeve i kasa šešire od trske./

SVI: Jeseni je vrhunac,
noć punog meseca se bliži,
slava mesečeva je pred nama.
Krenimo u planinu Obasute.

/Putnik skida šešir i okreće se ka pročelju pozornice./

PUTNIK: Čovek sam prestonički. Dosad ne vidih mesec Sarašine i ove se jeseni konačno na put odlučih. Sad hitam u planinu Obasute.

/Ponovo stavlja šešir i okreće se Pratiocima./

SVI: Putujemo –
kratki su nam snovi u krčmama duž puta,
kratki su nam snovi u krčmama duž puta,
buđenje uvek brzo dođe;
dani i noći u svratištima usamljenim
u čuvenu nas Sarašinu dovedoše,

/Putnik se okreće ka pročelju, načini nekoliko koraka napred i vrati se na ranije mesto./

stigosmo u planinu Obasute,
stigosmo u planinu Obasute.

/Zaustavivši se na ranijem mestu, Putnik označava da je stigao na određeno mesto. Skida šešir i okreće se ka pročelju./

PUTNIK: Hitri bejasmio i već se na planinu Obasute popesmo.
PRATIOCI: U pravu si, zaista.

/Pratioci odlaze na vaki položaj. Putnik staje u središte pozornice./

PUTNIK: Do planine Obasute dođoš i uverih se da je sve onako kako ranije zamišljah – greben uspravni, nebo beskrajno, nepregledno prostranstvo noći blistavom mesečinom preplavljeno. Da, ovde ću se odmoriti i večeras mesec posmatrati.

/Ulazi Starica, lagano koračajući mostom. Nosi fukai masku. Putnik se premešta na vaki položaj./

STARICA: Hej, putniče, o čemu to govoriš?

/Putnik počinje da se kreće ulevo./

PUTNIK: Iz prestonice stižem – prvi put sam na ovom mestu. Ali, reci mi, gde ti živiš?

STARICA: Dole, u selu Sarašini. Večeras je noć jeseni zrele što svi je željno iščekuju.

Mesec je tamu oterao
i nebesku visoravan
sjajem čudesnim obasjao –
– kud god pogled dopire, noć je kristalna. Divnog li meseca, večeras!

PUTNIK: – Oh, iz Sarašine si, dakle? Možeš li mi, onda, pokazati mesto gde je u drevna vremena starica ostavljena da umre?

/Starica dolazi do šite položaja./

STARICA: Za sudbinu starice sa Obasute pitaš? Nepromišljeno pitanje! Zanimao li se za kosti žene čija pesma beše:

»U Sarašini srcu mome utehe nema
dok mesec posmatram
kako blista nad planinom Obasute«,

eto ih, u senci malenog drveta lovorovog – kosti žene nekada davno ostavljene.

PUTNIK: Znači, pod ovim drvetom leže ostaci starice napuštene?

STARICA: Duboko u ilovači pokopane,
u tami guste trave
pod udarom kose što pada.
Življaše kratko, kažu, na ovome svetu
a sad već...

PUTNIK: Priča je prastara
ali uspomene još su sveže.

STARICA: Jesu, čak i posle smrti... nekako...

PUTNIK: Pustara sumorna,

STARICA: vetar što probija

PUTNIK: i usamljeno srce jeseni.

HOR /u Staričino ime/: Ni danas,

»U Sarašini srcu mome utehe nema,
u Sarašini srcu mome utehe nema«.

U smiraj dana na planini Obasute

poneka je krošnja još uvek zelena,

borovi i lovor izmešani,

lišće se jesenjim bojama prevlači.

Pramenovi magle se planinskim vrhom vuku –

– nabori platna izbledele;

nebom bez oblaka turobni vetar zavija,

usamljeni planinski vidik,

predeo dalek i odbojan.

STARICA: Odakle dolaziš, putniče?

PUTNIK: Rekoh ti, iz prestonice sam ali već dugo o lepotama mesečine u Sarašini slušam; prvi put sam na ovome mestu.

STARICA: Uistinu si iz prestonice? Ako jesi, večeras ću sa mesečinom doći da te zabavim.

PUTNIK: Ko si ti i zašto da me zabavljaš?

STARICA: Istinu ti velim, iz Sarašine sam...

PUTNIK: Ali gde sada živiš?

STARICA: Gde živim? U planini ovoj...

PUTNIK: Planini čuvenoj, što nosi ime...

STARICA: Obasute, Planina napuštene babe...

HOR (u Staričino ime): Na pomen tog imena stid me obuzima!

Davno je tome kad ovde me ostaviše.

Sama u planini dane sastavljam

i svake godine

za vedre noći jesenjeg meseca punog

pokušavam bezuspešno

mračne žudnje srca da se oslobodim.

Zato večeras pred tebe izadoh.

HOR (pripovedajući): Pod drvetom

u senci večernjoj poput utvare nestade

poput prikaze... se izgubi...

(Odlazi. Ulazi Meštanin i zastaje na šite položaju. Nosi kratki mač.)

MEŠTANIN: Živim u podnožju planine. Večeras je pun mesec pa ću se popeti na vrh da posmatram. (Ugleda Putnika.) Gle, gospodin koga ranije ne vidah ovde. Hej, vi što na mesečini stojite, odakle ste i kuda ste namerili?

PUTNIK: Iz prestonice sam. Pretpostavljam da negde u blizini živiš?

MEŠTANIN: Da, tačno.

PUTNIK: Pridi, onda. Hteo bih nešto da te pitam.

MEŠTANIN: Dakako.

(Klekne u središtu pozornice.)

Kažeš da hoćeš nešto da me upitaš. Šta li to može biti?

PUTNIK: Čudnim će ti se moj upit možda učiniti, ali priču o planini Obasute i lepotama mesečinom okupanih predela Sarašine, molim te, mi ispričaj.

MEŠTANIN: Molba jeste čudna, zaista. Živim u blizini, to je tačno, ali nisam upućen u stvari što te zanimaju. Ipak, prvi put te vidim i gostoljubivost mi ne dopušta da odgovorim kako baš ništa o tome ne znam. Zato ću ti reći ono što se priča.

PUTNIK: Na ljubaznosti ti hvala.

MEŠTANIN: Počuj, onda, priču o planini Obasute. Nekada davno u ovome kraju življaše čovek po imenu Vada no Hikonaga. Kao dete beše ostao bez roditelja te brigu o njemu preuze jedna od tetaka. Kad poodraste, dovede kući ženu koja od dana venčanja stade da ga podgurkuje protiv tetke. Hikonaga, međutim, ne htede ni da čuje. Vremenom, ipak, uporna žena učini da Hikonaga zaboravi duge godine pažnje kojom ga tetka obasipao je, pokoravajući se ženinim zahtevima, jednoga dana reče starici: »Nedaleko od planine nalazi se sveti lik Budin. Podimo tamo i prinesimo mu ponude i motive.« Zatim je odvede u planinu i na određenom mestu ostavi.

Posle je često pogledavao prema planini obasipanoj punim, svetlim mesecom. Nekoliko puta požele da se vrati po tetku ali ženi, veštjoj i lukavjoj, uvek pođe za rukom da ga zadrži sve dok ne postade isuviše kasno. Starica umre, a žudnja njenog srca prema ovozemaljskom životu pretvorila se u stenu. Jednom, kasnije, Hikonaga ode da je traži i, spazivši stenu, odmah shvati kakvo je strašno nedelo počinio. Kažu da zato i postade sveštenik. Otada, planina nosi ime Obasute.

sute, Planina ostavljene starice. Ranije, izgleda, beše znana kao planina Sarašina. Eto ti priče, onako kako je znam! Ali, zašto me to pitaš? Neobičan ti je zahtev.

PUTNIK: Ljubaznost je tvoja velika! Evo zašto te za priču upitah: kako rekoh, iz prestonice stižem ali za Sarašinu često slušah te se ovamo naročito uputih da bih mesec posmatrao. Malopre, čekajući mesec da izađe, staricu neku spazih što niotkud se pojavi i stade da govori pesmu o planini Obasute. Obeća da će me večeras, uz pun mesec, zabavljati a ja je za ime upitah. Nekako davno, reče mi, dom joj beše u Sarašini ali sada u planini Obasute boravi. Noćas je ovde kako bi mračne žudnje iz svog srca odagnala. Tek što mi to reče, nestade u senci onog drveta.

MEŠTANIN: O, čudesno! Duh staričin to zacelo beše, što se još uvek ovog sveta drži. Ostani, zato, još malo; svete stihove otpjevaj i ljubaznu molitvu za pokoj njene duše izgovori. Sigurno ćeš opet čudnu prikazu ugledati.

PUTNIK: Verujem da će se baš tako dogoditi. U mesec ću gledati i srce svoje pročistiti. Izvesnost me obuzima, zacelo ću lik tajanstveni ponovo ugledati.

MEŠTANIN: Zatrebam li ti, samo me pozovi.

PUTNIK: Hoću.

MEŠTANIN: Tvoj sam sluga.

(Odlazi.)

PUTNIK I PRATIOCI: Suton pada,

dolazak najavljuje meseca
što prve zrake noći prosipa.

Ljupke li slike:

hiljade milja nebeskih, prozirnih i bez oblaka –

– jesen je svugde ista.

Mir srce mi ispunjava, noć sa stihovima ću provesti.

»Boja tek rođenog meseca
sećanja budi na stare prijatelje,
dve hiljade milja odavde udaljene.«

(Ulazi Staričin duh, noseći uba masku i zastaje na šite položaju.)

DUH: Divan je ovaj trenutak,
divan, a ipak čudan trenutak izvan vremena –
– da li to mesec tugu u meni večeras budi?

U praskozorje

već će jeseni zenit za nama biti (1)

a čekasmo ga tako dugo.

Blistavi jesenji mesec planine Obasute,

bez premca u čitavom svetu,

prelep da mi se čini

kako prvi put mesec vidim u životu;

nekada davno zacelo drugačije beše.

PUTNIK: Čudnovato,

u podmakloj noći mesečinom okupanoj

žena u belo odevena stoji –

– sanjam li?; da li je java sve ovo?

DUH: Zašto san pominješ?

Starica što u sumrak pred tobom stajaše

postidena, opet ti se vraća.

PUTNIK: Izvinjenje nije ti potrebno

jer ovo mesto svima je znano ...

po imenu Obasute –

DUH: – planina u kojoj prastara baba dane provodi.

PUTNIK: Prošlost se vraća,

noć jesenja ...

DUH: prijatelji okupljeni

da lepotu mesečevu podele ...

Trava nam kao jastuk služi ...

PUTNIK: U cveću snovi i buđenje,

rosa na rukavima nahvatana.

DUH I PUTNIK: Prijatelja mnoštvo

mesečini se raduje ...

Kada se prvi put okupismo?

Nestvarni, poput sna.

HOR (u ime Duha): Poput cveta kad mu vreme prođe,

poput cveta precvetalog,

u odori od bilja venem;

da zaboravim hoću

kako nekad davno odbačena bejah.

Ponovo se na planinu Obasute penjem

ali stid me je da lice pokažem

na mesečini Sarašine, gde svako može da ga vidi!

A, ipak, sve je samo san –

bolje da začutim, da prestanem da mislim –

ali trave uspomena,

cveće uživanja, mesečini srce mi vraćaju.

(Netremice gleda u nebo da bi, tokom sledećeg odlomka,

načinila nekoliko koraka napred).

»Zadovoljstvo me podstače, doдох;

zadovoljstva nestade, pa se vratih.« (2)

Večeras je lepota nebeska ondašnjoj jednaka!

DUH: Mnogo je mesta čuvenih

odakle se mesec može posmatrati

ali Sarašina ih sve nadmašuje.

HOR (u ime Duha): Lopta svetlosti sjajne,

blistavom belinom obale zapljuskuje,

planinu Obasute po vedrom nebu posećuje.

DUH: Iako se zaveti Budini

HOR: po značaju ne mogu jedan s drugim meriti,

ni jedan ni prineti nije zavetu Amidinom (3),

svetlošću prožetim i milosrđu okupanim.

(Počinje da pleše).

Tako je oduvek bilo, kažu;

na zapad sunce, mesec i zvezde žure,

sve stvorove žive

u Raj zapadni vode.

Mesec, čuvar što Amidi s desne strane stoji,

predvodnik je Budinih sledbenika naročitih;

veliki Seiši (4), »Sila vrhovna«, ga zovu

jer moć ima da najteži zločin oprost.

U kruni nebeskoj cvet mu blista

draguljima ukrašen i laticama bezbrojnim

zemlju svih svetova otkriva. (5)

Zvuci vetra u kuli od zlata,

tonovi laute i frule

čarolijom srce okivaju.

Stabla kraj Jezera s blagom (6)

lotosima crvenim i belim posutim,

nežne talase

cvetovima svojim zasipaju –

– slatki mirisi raskošno se šire.

DUH: Rajskih ptica neuporedivi glasovi –

HOR (u ime Duha): paunovi i papagaji



skladne tonove izvijaju.

Sila nesputana svuda što seže

kraljevstvo »Svetlosti neograničene« prožima (7).

Mesec kroz oblake se probija,

pun i sjajan ili mutan i nejasan,

prolaznost sveta nam otkriva

jer sve se u njemu neprekidno menja.

DUH: Rukavi mi opet trepere,

pleša iz slatkih pradavnih noći se sećaju.

(Nastavlja da igra i govori naizmenično sa Horom).

HOR: »U Sarašini srcu mome utehe nema

dok mesec posmatram

kako blista nad planinom Obasute«,

dok gledam mesec što nadamnom blista.

DUH: Mesecu dobro znana,

cveće milujem strasno

jer trenutak je ovaj kratak poput rose na jesenjoj

travi...

HOR: Zaista, kao rosa nestalan...

Zašto na ovo mesto doдох?

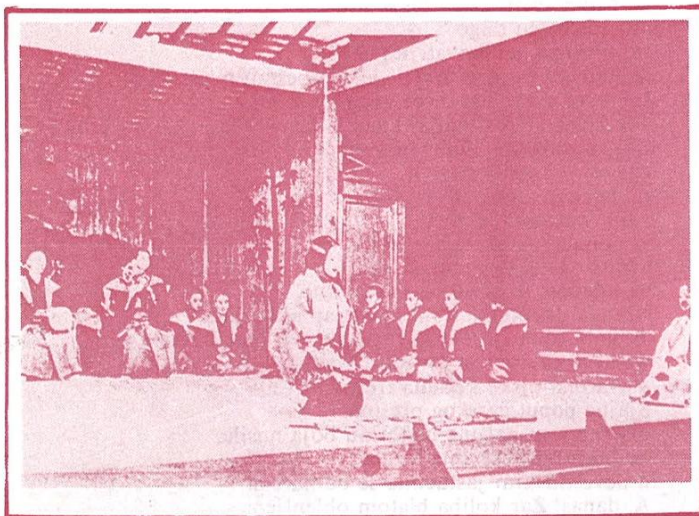
Leptir što se igra...

DUH: Trepere...

igraju rukavi...

HOR: Dode i ode, dode i ...

DUH: ode, dođe
jesen prošlosti davne.
HOR: Srce mi uspomnama okovano,
utvarama neizbrisivim.
Studeni vetar noćni
bol i žudnju za prošlošću budi,
glad za znanim mi svetom,
gorkim svetom,
noći jesenjoj,
prijateljima.
Ali, dok reči ove izgovaram,
gle, kako tama već bleđi
i noć se u belo jutro pretvara.
Nestajem
a putnik se domu svome vraća.
(Putnik odlazi).
DUH: Ostadoh sama,
napuštena,
stoletna baba mahovinom obrasla.
(Posmatra Putnik kako odlazi i zaplače).
HOR: Opat kao nekada ostavljena
i opet tek stena
tužna i usamljena stoji,
planina Napuštene babe.
(Raširi ruke i ostaje nepokretna na šite položaju).



OBJAŠNJENJA

1. Adaptacija pesme čiji je autor Fudivara no Teiku, br. 621 iz zbirke *Šinčokusenči*: »Da li samo mesec tugu u meni večeras budi?/U praskozorje već će jeseni vrhunac za nama biti.« Petnaesti dan osmoga meseca je, prema starom japanskom kalendaru, središnja tačka jeseni.
2. Aluzija na reči izvesnog Vang Cu Jua, iz dinastije Čin /na vlasti više od 265. do 420. godine nove ere/. Jedne noći obasjane mesečinom, Vang je malenim čamcem krenuo u posetu nekom Tai An Tau. Došavši blizu njegovog doma, okrenuo je čamac i otišao, ne videši svog prijatelja. Na pitanje zašto je to učinio, Vang je odgovorio: »Pokrenulo me je zadovoljstvo pa sam otišao; kada je zadovoljstva nestalo, vratio sam se kući. Zbog čega bih baš morao da vidim An Taa?«
3. Radi se o zavetu da će sva živa bića dočekati spasenje.
4. U snaskritu, Mahasthama prapta, treće lice budističkog trojstva Amide /Amitabha/, zajedno sa Kanonom /Avalokitesvara/, božanstvenom milosrđu. Seiši, oličenje Budine mudrosti, stoji Amidi sa desne strane.
5. Beskrajni budistički nebeski raj, ovde za razliku od Amidinog zapadnog raja.
6. Jezero osam vrlina u Amidinom zapadnom raju.
7. Muhenko, još jedno ime za Seiši.

Napuštena baba pripada trećoj kategoriji *No drama*. Njen autor je, po svemu sudeći, sam Zeami. Sanari Kentaro, priredivač velike zbirke *No drama Jokjoku Taikan*, ovako prepričava sadržaj komada: »Duboko u planini samuje ostavljena starica. Odevena u belo, ona izvodi tihi ples u predelu obasjanom blistavom mesečinom. Sa njenih usana se ne čuje žalopojka ali raskida sa ovozemaljskim svetom i posvećuje se propovedanju budističkog učenja o odricanju... Ova drama zacemento predstavlja vrhunac Zeami-jevog *jugena*.«

Izvor legende o »napuštenoj babi« može se naći u pesmi nepoznatog porekla iz zbirke *Kokinšu* /br. 878/:

U Sarašini srcu mome utehe nema
dok mesec posmatram
kako blista nad planinom Obasute.

U zbirci *Jamato Monogatari* iz X stoleća, tvrdi se da je pesmu napisao čovek koji je, na nagovaranje svoje žene, jedne mesečinom obasjane noći odveo svoju ostarelu tetku u planinu i tamo je ostavio. Sledećeg dana je zažalio zbog svog postupka i vratio je kući. Planina je postala poznata kao Obasute-jama ili Planina napuštene babe. U knjizi kritika po imenu *Mumjošo*, iz XIII stoleća, stoji da je Fudivara Tošijori tvrdio kako je pesmu sačinila sama starica, posmatrajući mesec sa mesta na kome je ostavljena. Zeami se pridržavao ove druge verzije.

Postoje dokazi da su u izvesnim oblastima i razdobljima stari ljudi zaista ostavljani u divljini, verovatno usled ograničene količine hrane kojom su raspolagala pojedina naselja. Do danas je sačuvan mali broj književnih dela posvećenih toj temi.

Mesec se veoma često pominje u *No dramama*, obično kao simbol budističkog prosvetljenja ali ni jedan komad nije u toj meri obasjan mesečinom kao *Napuštena baba*. Sarašina je predeo u planini Obasute čuven po noćima punim mesečine, a radnja drame se upravo i odvija u noći najsajjnijeg meseca, tzv. »čuvenog meseca«, krajem druge trećine godine. Celokupna drama je prožeta atmosferom čežnje i sete »pod svetlošću punog meseca«. Kako se drama približava kraju, mesec zalazi a staričin duh nestaje u prvim zracima zore – hladna i usamljena utvara nesposobna da se odrekne sklonosti običnog smrtnika i raskine sa ovim svetom.

Drama *Napuštena baba* izvode sve škole *No pozorišta* osim škole Komparu.

komači u sekideri (sekidera komači)

kanze motokijo zeami

LICA

Opat iz Sekidere (*vaki*)
DVA SVEŠTENIKA (*vakicure*)
DEČAK (*kokata*)
ONO NO KOMAČI (*šite*)

MESTO

Sekidera u oblasti Omi

VREME Početak jeseni; sedmi dan sedmoga meseca

(Asistent unosi rekvizitu koja predstavlja kolibu sa slamnatim krovom, prekrivenu tkaninom. Unutra se nalazi Starica. Začu je se muzika i na pozornicu stupaju Dečak, Opat i Dva sveštenika i okreću se licem jedni prema drugima. Opat i Sveštenici nose brojanice).

3 Sveštenika: Tako dugo čekana, jesen napokon nam stiže,
tako dugo čekana, susret dvoje ljubavnika!

Neka otpočne Praznik zvezda. (1)

(Opat se okreće ka pročelju.)

OPAT: Starešina sam sveštenika u Sekideri, u oblasti Omi.

Danas, sedmoga dana sedmoga meseca, okupismo se u vrtovima hrama da proslavimo Praznik zvezda. Priča se da starica što je u podnožju planine sebi kolibu načinila svim tajnama pesničke veštine vlada. Zato se spremam da na ovaj praznik posvećen pesništvu odvedem mlade ljude da čuju njene pripovesti.

(Okreće se Dečaku.)

3 SVEŠTENIKA: Rana jesen dođe i dodir studeni donese. U vefru je osećamo i u kosi proređenoj. (2)

(Opat se okreće ka pročelju.)

OPAT: Ponude za današnji praznik nosimo, muziku svirala i lauta,

2 SVEŠTENIKA: i pesama mnoštvo,

OPAT: na jeziku našem sročjenih. (3)

(Okreće se Dečaku)

3 SVEŠTENIKA: Militve naše da veštinom pesništva ovladamo šarenim i sjajnim trakama su ukrašene i stegovima lepršavim: sva-koj molitvi po jedan odgovara.

Niti su to svilene u teški brokat satkane

na razboju od cveća jesenjeg

i trave bisernom rosom okupane.

Vetrovi se u granama borova

(Opat se okreće ka pročelju, načini nekoliko koraka i vraća se

na prethodni položaj, čime pokazuje da je prevalio potreban put.)
sa zvcima kota mešaju

i pozdrav prazniku upućuju. (4)

Naš je to pozdrav ovoj svečanoj noći.

(Opat i njegovi pratioci se nalaze na odredištu.)

OPAT: Evo kolibe. Pozovimo staricu. (Dečaku.) Ali, najpre sedimo.

(Svi kleknu. Asistent uklanja tkaninu i otkriva Staricu kako sedi na podu kolibe. Sa tavanice vise papirne trake ispisane stihovima. Starica nosi masku *uba*.)

STARICA: Danima je prazna moja zdelica za hranu;

koga da zamolim da mi je napuni?

Haljama pocepanim za hladnih se noći pokrивam

u rite se pretvoriše i ne mogu se zakrpati.

Od kiše što često me pohodi

tamni i vene cveće grimizno.

Vetar se sa vrbama zlobno poigrava,

klonulo lišće na granama ostavlja. (5)

Jedna je mladost čoveku data,

od starosti se ne može umaći;

svoju drevnu pesmu drozdovi svakog proleća cvrkuću

ali se vreme nikad prošlosti ne okreće.

Oh, kako žudim za danima prohujalim!

Sve bih za trenutak prošlosti dala!